

تفسیر آیه نهم

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ.

ترجمه:

و هرگاه دو گروه از مؤمنان با هم به نزاع و نبرد بپردازند، آنها را آشتی دهید؛ و اگر یکی از آن دو بر دیگری تعدی کند، با گروه متجاوز پیکار کنید تا به فرمان خدا باز گردد؛ و هنگامی که بازگشت، در میان آن دو با رعایت دادگری، صلح و آشتی برقرار سازید؛ و عدالت پیشه کنید که خداوند دادگران را دوست می‌دارد.

شرح:

این آیه شریفه، یکی از مبانی اساسی مدیریت اجتماعی را در جامعه اسلامی تشریح می‌کند. بر اساس این مبنا، اصل بر اتحاد، همبستگی و صلح و آشتی است، مشروط به اینکه توأم با عدالت و احقاق حق همه اطراف مورد نظر باشد.

قرآن مجید در این زمینه تا آنجا پیش رفته است که اگر یکی از دو گروه متخاصم به حق خود راضی نگردد و در صدد تجاوز به حق دیگران باشد، باید همه مسلمانان با آن گروه متعدی به مخالفت برخیزند و اگر لازم باشد مبارزه کنند، تا به راه عدالت باز گردد، و آنگاه صلح و آشتی را با احقاق حقوق طرفین، میان آنان برقرار نمایند.

از اینرو، خداوند بزرگ در پایان آیه می فرماید: "و أقسطوا"، زیرا اِقساط بدین معنا است که حقّ معین هر فرد یا گروهی را بر اساس استحقاقی که دارد به او بدهند.

وحدت امت اسلامی

قرآن مجید در جای جای آیات نورانی خود، مسلمانان را به اتحاد و همبستگی فرا می خواند. به عنوان مثال در سوره مبارکه آل عمران، چنین می فرماید:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ". (آل عمران، آیه

.(103)

یعنی: به ریسمان خدا چنگ زنید ، و پراکنده نشوید و نعمت خدا را بر خود، به یاد آورید که چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او در دل‌های شما الفت و همبستگی ایجاد کرد، و به برکتِ نعمتِ او، برادر شدید، و شما بر لبِ پرتگاهی از آتش بودید، خدا شما را از آن نجات داد؛ این چنین، خداوند آیات خود را برای شما آشکار می‌سازد؛ شاید پذیرای هدایت الهی شوید.

امیر مؤمنان (ع) نیز، در زمینه آشتی دادن مردم با یکدیگر، چنین می‌فرمایند:

**انی سمعت رسول الله صلى الله عليه و آله يقول : صلاح ذات
البین افضل من عامة الصلاة و الصيام.**

یعنی: از پیامبر خدا (ص) شنیدم که می‌فرمود: ایجاد صلح میان مردم، از نماز و روزه بالاتر است.

شیخ صدوق در کتاب "من لایحضره الفقیه" ، حدیثی را از پیشوایان معصوم علیهم السلام ، بدین شرح آورده است:

و انّ البغضة حالقة الدین.

یعنی: عداوت و دشمنی کردن با یکدیگر، ریشه دین را قطع می‌نماید.

از این حدیث شریف، به خوبی روشن می گردد که اختلاف میان جوامع اسلامی، نه تنها از عظمت و قدرت مسلمانان می کاهد، بلکه ریشه آئین الهی و دین اسلام را نیز از بین می برد.

در این زمینه، حکایتی نقل شده است که بیان آن خالی از لطف نیست.

یکی از شیعیان می گوید: من با یکی از خویشاوندانم بر سر میراث مشاجره داشتیم. مفضل بن عمر- از اصحاب بزرگوار امام صادق- بر ما گذشت و نزاع ما را شنید.

او ایستاد و مدتی به گفتگوی تند ما گوش داد، و پس از آنکه موضوع مشاجره را دانست، ما را به منزل خویش دعوت کرد و نزاع میان ما را با پرداخت چهارصد درهم بر طرف ساخت و ما را با یکدیگر آشتی داد.

سپس گفت: این پول از آن من نیست، بلکه مولایم حضرت صادق مبلغی پول به من سپرده است تا اگر میان شیعیان به خاطر امور مالی نزاعی پیش آمد، میان آنان صلح و آشتی برقرار کنم، و از این مبلغ، به اندازه لازم برای حلّ اختلاف، پرداخت نمایم. (بحار الأنوار، جلد 73).

این حکایت، اهتمام پیشوایان بزرگ دین را به اتحاد مسلمانان و شیعیان، و رفع کدورت‌ها نشان می‌دهد.

برنامه جامع همبستگی

مکتب‌رهای بخش اسلام، برای ایجاد همبستگی میان پیروان مذهب ما، و عامه مسلمانان، بلکه پیروان همه ادیان آسمانی، برنامه و دستور العمل ارائه فرموده است.

امام حسین (ع) در زمینه لزوم وحدت شیعیان، به آنان هشدار می‌دهد که آنچه باعث شده است تا پیروان این مذهب، مقام و منزلت خود (یعنی حکومت) را از دست بدهند، اختلافات میان آنان بوده است.

ایشان در نامه‌ای به جمعی از شیعیان، چنین می‌فرماید:

فأنتم المسلمون تلك المنزلة ، و ما سُلِّبتم ذلك إلا بتفرّقكم عن الحق و اختلافكم في السنّة بعد البیّنة الواضحة.

یعنی: همانا آن منزلت از شما سلب شده است، و این امر بدان جهت است که از دور محور حق متفرّق شده‌اید، و در سنت نیز، دچار اختلاف گردیده‌اید، بعد از آنکه دلیل آشکار را در اختیار داشتید.

در زمینه وحدت همه مسلمانان نیز، رسول گرامی (ص) چنین می‌فرماید:

مثل المؤمنین فی توادهم و تراحمهم کمثل الجسد إذا اشتکی بعض نداعی له سایر أعضائه بالحمی و السهر.

یعنی: مؤمنان در دوستی و مهربانی، مانند یک پیکر هستند، اگر یکی از اعضاء آن به درد آید، دیگر اعضاء و جوارح او نیز با تب و بیداری با او همدردی می کنند.

در مورد همبستگی پیروان همه ادیان آسمانی نیز، قرآن مجید چنین می فرماید:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا

یعنی: بگو: ای اهل کتاب! بیاوید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است؛ که جز خداوند یکتا را نپرستیم و چیزی را شریک او قرار ندهیم.

بر اساس آنچه بیان گردید، دین مبین اسلام در صدد ایجاد تفاهم و همبستگی میان همه اقشار جامعه در همه سطوح است، تا در سایه همدلی و توجه به مشترکات، از جنگ و نزاع میان مردم، پیشگیری به عمل آید، و همه انسان ها در صلح و صفا و صمیمیت به سر برند.
